



JUSTITSMINISTERIET
Retsplejerådet

Dato: 15. december 2008
Kontor: Procesretskontoret
Sagsnr.: 2005-740-0003
Dok.: MSP40575

Retsplejerådets udtalelse
om
anvendelse af telekommunikation med billede ved retsmøder
om forlængelse af varetægtsfængsling

1. Indledning

1.1. Justitsministeriets anmodning om en udtalelse

Ved brev af 19. juni 2008 har Justitsministeriet anmodet Retsplejerådet om en udtalelse om anvendelse af videoafhøring i retsmøder om forlængelse af varetægtsfængsling. Brevet er sålydende:

”I betænkning nr. 1401/2001 om reform af den civile retspleje I (Instansordningen, byrettens sammensætning og almindelige regler om sagsbehandlingen i første instans) fremkom Retsplejerådet bl.a. med en række anbefalinger og forslag vedrørende video- og telefonmøder (betænkningens kapitel 12).

Ved lov nr. 538 af 8. juni 2006 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Politi- og domstolsreform) blev der i overensstemmelse med Retsplejerådets anbefalinger indføjet regler i retsplejeloven om anvendelse af telekommunikation i retssager mv. Af den nævnte lovs § 106, stk. 3, fremgår det, at reglerne om anvendelse af telekommunikation med billede finder anvendelse efter justitsministerens nærmere bestemmelse.

Reglerne om anvendelse af telekommunikation med billede i retssager er endnu ikke sat i kraft, og i det pågældende lovforslag er det forudsat, at fastsættelsen af ikrafttrædelsestidspunktet skal ske bl.a. under hensyn til den bygningsmæssige opfølgning af ændringen af retskredsstrukturen, de tekniske muligheder og økonomiske konsekvenser samt de praktiske erfaringer fra en forsøgsordning med anvendelse af videokommunikation i retsmøder om forlængelse af varetægtsfængsling.

Slotsholmsgade 10
1216 København K.

Telefon 7226 8400
Telefax 3393 3510

www.justitsministeriet.dk
jm@jm.dk

I lovforslaget er endvidere anført, at resultaterne af forsøgsordningen med videomøder til sin tid vil indgå i Justitsministeriets overvejelser om, hvorvidt det i lyset af de væsentlige retssikkerhedsmæssige hensyn, der gør sig gældende, vil være forsvarligt at ændre reglerne således, at varetægtsfængslede ikke kan kræve at blive fremstillet i retten i forbindelse med forlængelse af varetægtsfængsling, hvis den fængslede har mulighed for at deltage i retsmødet ved anvendelse af telekommunikation med billede, jf. pkt. 6.2.1.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger. Om dette spørgsmål anførte Retsplejerådet i betænkning nr. 1401/2001 bl.a., at anvendelse af videomøder som alternativ til personligt fremmøde vil kunne spare mange ressourcer, som anvendes til transport og bevogtning, men at varetægtsfængsling er et så alvorligt indgreb, at reglerne om, hvornår den fængslede har krav på at komme til stede i retten ved afgørelser om forlængelse af varetægtsfængslingen, ikke bør ændres.

Domstolsstyrelsen har gennemført den ovennævnte forsøgsordning og yderligere et pilotforsøg med henblik på at afklare, om det tekniske niveau ved det anvendte videokonferenceudstyr er tilstrækkeligt godt til, at der generelt bør etableres mulighed for at gøre brug af videokonferenceudstyret i retssager, herunder ved brug af de nye regler i retsplejeloven.

Pilotforsøget er blevet evalueret, og af evalueringsrapporten af 28. februar 2008 fremgår det bl.a., at det på basis af brugernes evalueringer kan konkluderes, at ”det tekniske udstyr samt det netværksmæssige set-up på nuværende tidspunkt er på et niveau, hvor det vurderes at være retssikkerhedsmæssigt forsvarligt og generelt formålstjenligt at benytte på en række sagstyper”. Det anføres endvidere bl.a., at retterne har peget på, at det bør overvejes at skabe hjemmel til i videre omfang at kunne anvende videomødeformen i forbindelse med fristforlængelser.

Til brug for Justitsministeriets overvejelser om, hvorvidt der eventuelt bør tages initiativ til at ændre reglerne om fristforlængelser således, at varetægtsfængslede ikke kan kræve at blive fremstillet i retten i forbindelse med forlængelse af varetægtsfængsling, hvis den fængslede har mulighed for at deltage i retsmødet ved anvendelse af telekommunikation med billede, skal ministeriet anmode Retsplejerådet om en udtalelse om, hvorvidt rådet på baggrund af det vellykkede pilotforsøg med videomøder og den teknologiske udvikling i den mellemliggende periode finder grundlag for at ændre sine anbefalinger om brug af videoafhøring i forbindelse med fristforlængelser i forhold til det, som er anført i betænkning 1401/2001.

Justitsministeriet skal anmode om så vidt muligt at modtage Retsplejerådets udtalelse inden udgangen af 2008.”

1.2. Retsplejerådets sammensætning og arbejde

Retsplejerådet havde ved afgivelsen af denne udtalelse følgende sammensætning:

Retsassessor Mai Ahlberg
Landsretsretspræsident Bjarne Christensen (formand)
Advokat Karen Dyekjær
Landsdommer Michael Kistrup
Retspræsident Henrik Linde
Politidirektør Johan Reimann
Advokat Jens Rostock-Jensen
Statsadvokat Hanne Schmidt
Professor, dr. jur. Eva Smith
Dommer Olaf Tingleff
Kontorchef Christina Toftegaard Nielsen
Professor, lic. jur. Gorm Toftegaard Nielsen
Professor, dr. jur. Erik Werlauff
Direktør Adam Wolf

Som sekretær for rådet har fungeret fuldmægtig Maj-Britt Skjoldan.

Retsplejerådet har behandlet udtalelsen i 2 møder.

Retsplejerådet har endvidere fået fremvist videokonferenceudstyret ved Retten i Hillerød. Rådet har i den forbindelse overværet to retsmøder om forlængelse af frihedsberøvelse af udlændinge efter udlændingelovgivningen, hvor der blev anvendt telekommunikation med billede. Retsplejerådet har også, via videoforbindelse fra Retten i Hillerød, fået demonstreret videokonferenceudstyret ved Retten på Bornholm.

2. Gældende ret

2.1. Reglerne om fristforlængelse

Retsplejelovens kapitel 17 om varetægtsfængsling indeholder følgende bestemmelse om fristforlængelse:

»767. Bortset fra tilfælde, hvor sigtede ikke er til stede her i landet, fastsættes der i kendelsen en frist for varetægtsfængslingens eller foranstaltningens længde. Fristen skal være så kort som muligt og må ikke overstige 4 uger. Fristen kan forlænges, men højst med 4 uger ad gangen. Forlængelsen sker ved kendelse, medmindre sigtede erklærer sig indforstået med forlængelsen. Reglerne i § 764 finder, indtil dom er afsagt i 1. instans, tilsvarende anvendelse på retsmøder og kendelser om fristforlængelse. Fremstilling af en sigtet, der er varetægtsfængslet eller undergivet anden frihedsberøvende foranstaltning, kan dog undlades, når han giver afkald derpå eller retten finder, at fremstillingen vil være forbundet med uforholdsmæssige vanskeligheder.«

§ 767, stk. 1, 5. og 6. pkt., indebærer, at en arrestant har krav på at være til stede i retten ved retsmøder om fristforlængelse, medmindre han eller hun giver afkald herpå, eller retten finder, at fremstillingen vil være forbundet med uforholdsmæssige vanskeligheder.

Det fremgår af flere bestemmelser i retsplejelovens kapitel 17 om varetægtsfængsling, at § 767, stk. 1, sidste pkt., finder tilsvarende anvendelse. En arrestant har således et tilsvarende krav på at være til stede i retten ved

- mundtlig behandling af kæremål vedrørende kendelser om fristforlængelse, hvorved varetægtsfængsling eller anden frihedsberøvende foranstaltning udstrækkes ud over 3 måneder (§ 767, stk. 4),
- rettens afgørelser om isolation (§ 770 d, stk. 2) og
- mundtlig behandling af kæremål vedrørende afgørelser, hvorved isolation udstrækkes ud over 8 uger (§ 770 e).

Derimod fremgår det af retsplejelovens § 769, at § 767, stk. 1, sidste pkt., ikke finder anvendelse, når

- retten efter sagens afgørelse træffer bestemmelse om, hvorvidt tiltalte under eventuel appel, eller indtil fuldbyrdelse kan iværksættes, skal varetægtsfængsles eller forblive varetægtsfængslet eller undergives foranstaltninger, der træder i stedet herfor (§ 769, stk. 1) og
- den overordnede ret, hvortil afgørelsen er indbragt, behandler spørgsmålet om varetægtsfængsling eller andre foranstaltninger under appel, eller indtil fuldbyrdelse kan iværksættes (§ 769, stk. 2).

Herudover fastsætter retsplejelovens § 768 a tidsmæssige grænser for varetægtsfængsling:

»§ 768 a. Medmindre retten finder, at der foreligger særlige omstændigheder, må varetægtsfængsling ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum, der overstiger

- 1) 6 måneder, når sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven ikke kan medføre fængsel i 6 år, eller
- 2) 1 år, når sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover.

Stk. 2. Medmindre retten finder, at der foreligger helt særlige omstændigheder, må varetægtsfængsling, når arrestanten er under 18 år, ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum, der overstiger

- 1) 4 måneder, når sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven ikke kan medføre fængsel i 6 år, eller
- 2) 8 måneder, når sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover.

Stk. 3. Fristerne nævnt i stk. 1 og 2 omfatter tidsrummet frem til hovedforhandlingens begyndelse i første instans.«

Det fremgår af bestemmelsen, at der ikke er tale om absolutte tidsmæssige grænser, men derimod grænser for hvor længe en varetægtsfængsling normalt kan opretholdes.

Endvidere fastsætter retsplejelovens § 770 c tidsmæssige grænser for varetægtsfængsling i *isolation*:

»§ 770 c. Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven ikke kan medføre fængsel i 4 år, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 14 dage.

Stk. 2. Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 4 år eller derover, men ikke fængsel i 6 år, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 4 uger.

Stk. 3. Hvis sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 8 uger. Retten kan dog undtagelsesvis tillade, at en isolation udstrækkes ud over 8 uger, hvis afgørende hensyn til forfølgningen gør fortsat isolation påkrævet, uanset den tid arrestanten hidtil har været isoleret, og lovovertrædelsen kan ventes at ville medføre straf af fængsel i mindst 2 år.

Stk. 4. Isolation må ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 6 måneder, medmindre sigtelsen angår en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13 eller en overtrædelse af straffelovens §§ 191 eller 237.

Stk. 5. Hvis arrestanten er under 18 år, må isolation ikke finde sted i et sammenhængende tidsrum på mere end 4 uger, medmindre sigtelsen angår en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13.«

Det bemærkes, at de tidsmæssige grænser i stk. 1 og 2 er absolutte, mens tidsmæssige grænser i stk. 3-5 er normalgrænser.

2.2. Reglerne om anvendelse af telekommunikation med billede i retssager mv.

2.2.1. Lov nr. 538 af 8. juni 2006 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Politi- og domstolsreform)

Ved lov nr. 538 af 8. juni 2006 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Politi- og domstolsreform) er der – som nævnt i Justitsministeriets brev af 19. juni 2008 – indføjet regler i retsplejeloven om anvendelse af telekommunikation i retssager mv.

I retsplejelovens kapitel 67 om almindelige bestemmelser om efterforskning er herefter fastsat følgende generelle bestemmelser om sigtedes eller tiltaltes, forsvarerens og anklagerens deltagelse i retsmøder ved anvendelse af telekommunikation med billede:

»§ 748
Stk. 2...

...

Stk. 8. Retten kan tillade, at sigtede deltager i et retsmøde ved anvendelse af telekommunikation med billede, hvis sigtedes tilstedeværelse i retten ikke er nødvendig. Skal sigtede afgive forklaring, finder § 192 tilsvarende anvendelse. En eventuel forsvarer skal deltage i retsmødet på samme sted som sigtede, medmindre retten finder det ubetænkeligt, at forsvareren i stedet møder frem i retten. 1. pkt. gælder ikke i de i § 760, stk. 2, og § 764, stk. 2, nævnte tilfælde.

Stk. 9. Retten kan tillade, at forsvareren deltager i et retsmøde ved anvendelse af telekommunikation med billede, hvis det er forsvarligt og sigtede ikke deltager i retsmødet.

Stk. 10. Retten kan tillade, at anklageren deltager i et retsmøde ved anvendelse af telekommunikation med billede, hvis

- 1) sigtede ikke deltager i retsmødet,
- 2) anklagerens deltagelse ved anvendelse af telekommunikation med billede er forsvarlig og
- 3) der i øvrigt foreligger særlige grunde.«

Bestemmelserne i § 748, stk. 8–10, omfatter retsmøder, hvor der skal tages stilling til anvendelsen af straffeprocessuelle tvangsindgreb, herunder retsmøder, hvor der skal tages stilling til, om arrestanten forsat skal være varetægtsfængslet. Derimod omfatter bestemmelserne ikke grundlovsforhør, jf. stk. 8, 4. pkt.

Det er endvidere fastsat i en række bestemmelser, at § 748, stk. 8–10, finder tilsvarende anvendelse. § 748, stk. 8–10, finder således anvendelse for

- retsmøder, som afholdes inden hovedforhandlingen i 1. instans (§ 848, stk. 1) og inden hovedforhandlingen ved anke til landsretten (916, stk. 1),
- hovedforhandlingen ved anke til landsretten, hvis anken ikke omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld (§ 917, stk. 2),
- hovedforhandlingen ved anke til Højesteret (§ 937) og
- mundtlig forhandling af kæremål (§ 972, stk. 2).

I retsplejelovens kapitel 2 om retsmøder er fastsat følgende generelle bestemmelser:

»§ 32 c. Når retten i medfør af denne lov har tilladt, at en part eller rettergangsfuldmægtig deltager i et retsmøde ved anvendelse af telekommunikation, anses den pågældende som deltager i retsmødet på samme måde som ved fremmøde i retten. Dette gælder dog ikke i de i § 760, stk. 2, og § 764, stk. 2, nævnte tilfælde.

§ 32 d. Skal nogen afgive forklaring i et retsmøde, må en part eller rettergangsfuldmægtig, der ikke er advokat, kun deltage i retsmødet ved anvendelse af telekommunikation med billede, såfremt fremgangsmåden i § 192 følges eller den pågældende er ledsaget af en advokat.«

I retsplejelovens kapitel 18 om vidner er fastsat følgende generelle bestemmelser om kontrolforanstaltninger ved vidners deltagelse i retsmøder ved anvendelse af telekommunikation med billede:

»§ 192. Reglerne i denne paragraf gælder for telekommunikation med billede.

Stk. 2. Vidnet indkaldes til at møde for

- 1) en ret,
- 2) en offentlig myndighed, der er bemyndiget til at stille kommunikationsmidler til rådighed til brug for telekommunikation med billede i retssager, jf. stk. 3, eller
- 3) en fysisk eller juridisk person, der har autorisation til at stille kommunikationsmidler til rådighed til brug for telekommunikation med billede i retssager, jf. stk. 4.

Stk. 3. Domstolsstyrelsen kan bemyndige en offentlig myndighed til at stille kommunikationsmidler til rådighed til brug for telekommunikation med billede i retssager. Der kan i bemyndigelsen fastsættes vilkår for gennemførelsen af telekommunikationen. Domstolsstyrelsen kan tilbagekalde en bemyndigelse, hvis vilkårene overtrædes.

Stk. 4. Domstolsstyrelsen kan give en fysisk eller juridisk person autorisation til at stille kommunikationsmidler til rådighed til brug for telekommunikation med billede i retssager. Der kan i autorisationen fastsættes vilkår for gennemførelsen af telekommunikationen. Domstolsstyrelsen kan tilbagekalde en autorisation, hvis vilkårene overtrædes.

Stk. 5. Domstolsstyrelsen fastsætter nærmere regler om meddelelse og tilbagekaldelse af bemyndigelser efter stk. 3 og autorisationer efter stk. 4 og om fastsættelse af vilkår samt regler om betaling for telekommunikation og om betaling af gebyr for behandling af ansøgninger om bemyndigelse efter stk. 3 eller autorisation efter stk. 4.

Stk. 6. Retten kan tillade, at et vidne, der befinder sig i udlandet, afgiver forklaring ved anvendelse af telekommunikation med billede, hvis forklaringen skønnes at kunne afgives under lige så betryggende former som en forklaring, der afgives efter reglerne i stk. 2.«

Som det fremgår af § 748, stk. 8, 2. pkt., finder § 192 tilsvarende anvendelse, hvis arrestanten skal afgive forklaring ved et retsmødet om fristforlængelse. § 192, stk. 2, indebærer, at arrestanten vil skulle møde for en ret, en offentlig myndighed med bemyndigelse efter stk. 3 eller en fysisk eller juridisk person med autorisation efter stk. 4.

Ifølge § 106, stk. 3, i lov nr. 538 af 8. juni 2006 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Politi- og domstolsreform) træder reglerne om anvendelse af telekommunikation med billede i kraft efter justitsministerens nærmere bestemmelse.

Reglerne er ikke sat i kraft.

2.2.2. Lovens forarbejder

2.2.2.1. Betænkning nr. 1401/2001

2.2.2.1.1. Indledning

Som nævnt i Justitsministeriets brev af 19. juni 2008 fremkom Retsplejerådet i betænkning nr. 1401/2001 om reform af den civile retspleje I (Instansordningen, byrettens sammensætning og almindelige regler om sagsbehandlingen i første instans) bl.a. med en række anbefalinger og forslag vedrørende video- og telefonmøder (betænkningens kapitel 12).

Det fremgår af betænkningen, at det var Retsplejerådets grundholdning, at den teknologiske udvikling havde gjort, at videomøder var en realistisk mulighed i retssager. Retsplejerådet havde derfor fundet det nødvendigt grundigt at overveje, om og i givet fald i hvilket omfang videomøder faktisk burde anvendes i retssager. Helt overordnet byggede Retsplejerådets overvejelser på, at en moderne og fleksibel retspleje burde tage alle rimelige midler i anvendelse for at øge tilgængeligheden for brugerne.

Retsplejerådet konkluderede, at telefonmøder og navnlig videomøder burde anvendes i et vist omfang. Videomøder og telefonmøder ville øge effektiviteten, uden at det gik ud over retssikkerheden, navnlig ved forberedelsen af civile sager og ved bevisførelsen under domsforhandlingen. Videomøder og telefonmøder gav nogle muligheder, som traditionelle retsmøder ikke rummede, og en nærmere regulering af brugen af videomøder og telefonmøder i retssager ville i sig selv være egnet til at fremme brugen heraf.

Der henvises til betænkningens side 337.

2.2.2.1.2. Anklagerens deltagelse i et retsmøde via en videoforbindelse

Retsplejerådet tilkendegav, at der næppe var noget stort behov for at give anklageren mulighed for at deltage i et retsmøde via en videoforbindelse. De geografiske forhold var forskellige i Danmark og Sverige, og i Danmark ville det med den daværende politi- og retskredsstruktur sjældent være særligt besværligt for anklagemyndighedens repræsentant at møde op i retten. Med reformen af politi- og retskredsstrukturen ville der dog i enkelte politikredse kunne blive tale om, at politiets anklagere jævnligt skulle møde ved retten i en anden by.

Efter Retsplejerådets opfattelse burde sigtede eller tiltalte¹, som selv er til stede i retten, altid have mulighed for at møde ikke alene sin dommer, men også sin anklager ansigt til ansigt.

Retsplejerådet fandt på den baggrund, at anklageren aldrig skulle kunne deltage via videoforbindelse, hvis sigtede er til stede i retten. Anklageren burde heller ikke kunne deltage via videoforbindelse under domsforhandlingen i første instans eller i ankesager, der omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, selv om tiltalte undtagelsesvis ikke er til stede.

¹ I overensstemmelse med ordlyden af § 748 og af hensyn til læsevenligheden henvises i det følgende kun til ”sigtede”, uanset at det samme gør sig gældende for tiltalte. Ved ”arrestant” forstås i det følgende en sigtet eller tiltalt, der er varetægtsfængslet eller undergivet anden foranstaltning i medfør af retsplejelovens kapitel 70.

I andre tilfælde burde der ifølge Retsplejerådet imidlertid være mulighed herfor, hvis det er forsvarligt, og der i øvrigt foreligger særlige grunde.

Der henvises til betænkningens side 353.

2.2.2.1.3 Sigtedes deltagelse i et retsmøde via en videoforbindelse

Generelle betragtninger

Retsplejerådet tilkendegav, at i straffesager er sigtedes personlige tilstedeværelse normalt af større betydning end parternes personlige tilstedeværelse i civile sager. Da en deltagelse via en videoforbindelse ikke kunne sidestilles med en tilstedeværelse i retten, kunne videomøder ikke forventes at få samme udbredelse i straffesager som i civile sager.

Efter Retsplejerådets opfattelse burde deltagelse via en videoforbindelse altid være frivillig for den sigtede. I princippet burde den sigtede således altid kunne forlange i stedet at blive fremstillet for retten, hvis han eller hun fik tilbud om at deltage via en videoforbindelse.

En sådan regel ville dog have den u hensigtsmæssige konsekvens, at man ikke ville kunne tilbyde videomøder i de tilfælde, hvor det ville være forbundet med uforholdsmæssigt besvær (retsplejelovens § 748, stk. 1, in fine) eller uforholdsmæssige vanskeligheder (§ 767, stk. 1, in fine) at fremstille sigtede i retten.

Ifølge Retsplejerådet burde reglen derfor snarere være, at retten kan tilbyde den sigtede at deltage i et retsmøde under efterforskningen eller forberedelsen af domsforhandlingen via videoforbindelse, hvis sigtedes tilstedeværelse i retten ikke er nødvendig. En sådan regel ville ikke ændre på, hvornår sigtede havde krav på at kunne komme fysisk til stede i retsmødet (jf. de nævnte bestemmelser samt den daværende § 837, stk. 3 (en lignende bestemmelse findes nu i § 841, stk. 2)).

Der henvises til betænkningens side 354.

Særligt om fristforlængelser

Retsplejerådet foreslog som nævnt, at retten skal kunne tilbyde sigtede at deltage i et retsmøde under efterforskningen via en videoforbindelse, hvis sigtedes tilstedeværelse i retten ikke er nødvendig. Denne regel ville også gælde retsmøder, hvor der skal tages stilling til politiets anmodning om forlængelse af varetægtsfængsling.

Retsplejerådet fandt, at en anvendelse af videomøder som alternativ til personligt fremmøde i disse tilfælde ville kunne spare mange ressourcer, som anvendes til transport og bevogtning. Retsplejerådet fandt imidlertid, at varetægtsfængsling er et så alvorligt indgreb, at reglerne om, hvornår arrestanten har krav på at komme til stede i retten ved afgørelser om forlængelse af varetægtsfængslingen, ikke burde ændres.

Retsplejerådet bemærkede, at en anmodning fra arrestanten om fysisk fremstilling i retten således også fremover kun ville kunne afslås, hvis en sådan fremstilling vil være forbundet med uforholdsmæssige vanskeligheder, jf. retsplejelovens § 767, stk. 1, in fine.

Retsplejerådet bemærkede i den forbindelse, at når retten skal vurdere, om en fysisk fremstilling i retten vil være forbundet med uforholdsmæssige vanskeligheder, vil der skulle foretages en afvejning mellem de med fremstillingen forbundne vanskeligheder og arrestantens interesse i at være personligt til stede i retten. Såfremt arrestanten har mulighed for at deltage i retsmødet via en videoforbindelse, ville dette kunne indgå i vurderingen af arrestantens interesse i at være fysisk til stede i retten.

Der henvises til betænkningens side 356.

2.2.2.1.4. Forsvarerens deltagelse i et retsmøde via en videoforbindelse

Retsplejerådet fandt, at i retsmøder, hvor sigtede ikke deltager, heller ikke via en videoforbindelse, burde forsvareren kunne deltage via en videoforbindelse, hvis det findes forsvarligt. Forsvareren burde dog lige så lidt som anklageren kunne deltage via en videoforbindelse under domsforhandlingen i første instans eller i ankesager, der omfatter bedømmelsen af beviserne for tiltaltes skyld, selv om tiltalte undtagelsesvis ikke er til stede.

I retsmøder, hvor sigtede deltager, herunder via en videoforbindelse, burde forsvareren efter Retsplejerådets opfattelse som udgangspunkt være ved sigtedes side. Retsplejerådet henviste til, at sigtede har krav på at kunne kommunikere direkte med forsvareren, uden at nogen overhører samtalen, og at forsvarerens fysiske tilstedeværelse i det hele taget er en bedre støtte for sigtede, end når forsvareren optræder som et billede på en skærm.

Hvis retten finder det ubetænkeligt, burde forsvareren efter Retsplejerådets opfattelse dog også kunne møde frem i retten, mens sigtede deltager via en videoforbindelse. Retsplejerådet mindede i den forbindelse om, at det altid er frivilligt for sigtede, om denne ønsker at deltage via fjernkommunikation.

Derimod burde der efter Retsplejerådets opfattelse ikke være mulighed for, at forsvareren deltager via en videoforbindelse, når sigtede møder frem i retten. En sådan mulighed ville indebære en risiko for, at hensynet til at spare forsvarerens transporttid fik for stor vægt i forhold til sigtedes interesse i at kunne kommunikere umiddelbart med forsvareren. Dette gjaldt, selv om der blev stillet krav om sigtedes samtykke. Sigtede kunne blandt andet føle sig presset til at give samtykke, hvis det fremstod som en betingelse for at få en bestemt forsvarer.

Der henvises til betænkningens side 359f.

2.2.3. Lovforslaget

2.2.3.1. Almindelige bemærkninger om sigtedes og tiltaltes deltagelse i retsmøder ved anvendelse af telekommunikation

Det fremgår af lovforslaget, at Justitsministeriet kunne tilslutte sig Retsplejerådets overordnede overvejelser om anvendelsen af telekommunikation i retssager og Retsplejerådets forslag om parters, herunder sigtedes, deltagelse i retsmøder ved anvendelse af telekommunikation.

Det fremgår herudover af lovforslaget, at det i forbindelse med høringen over betænkning nr. 1401/2001 havde været anført, at sigtede alene burde kunne deltage i et retsmøde ved anvendelse af telekommunikation i de tilfælde, hvor retsmødet efter de dagældende regler kunne gennemføres uden sigtedes tilstedeværelse. Der havde bl.a. været henvist til, at der ofte var behov for, at sigtede rådførte sig med sin forsvarer. Justitsministeriet var imidlertid enig med Retsplejerådet i, at sigtede burde kunne deltage i et retsmøde ved anvendelse af telekommunikation i flere tilfælde end dem, hvor der efter de dagældende regler var mulighed for at gennemføre et retsmøde helt uden sigtedes tilstedeværelse. Justitsministeriet lagde herved bl.a. vægt på, at sigtede efter forslaget kun kunne deltage i et retsmøde ved anvendelse af telekommunikation, hvis retten ikke fandt sigtedes fysiske tilstedeværelse i retten nødvendig, og at forsvareren efter forslaget i givet fald som udgangspunkt skulle deltage i retsmødet fra

samme sted som sigtede, således at sigtede og forsvareren havde mulighed for at tale sammen i fortrolighed.

Lovforslaget blev på den baggrund udformet i overensstemmelse med Retsplejerådets lovudkast i betænkning nr. 1401/2001 med de konsekvensændringer, som et forslag om en nævningereform nødvendiggjorde.

Det fremgår endvidere af lovforslaget, at Direktoratet for Kriminalforsorgen, Domstolsstyrelsen og Rigspolitiet som led i flerårsaftalen for kriminalforsorgen for 2004-2007 iværksatte et forsøg, hvor arrestanter blev tilbudt at deltage ved anvendelse af telekommunikation med billede i retsmøder om forlængelse af fængslingen. Forsøget omfattede Københavns Byret, Vestre Fængsel og Nyborg Statsfængsel henholdsvis retten i Århus og Randers Arrest.

Det fremgår desuden af lovforslaget, at resultaterne af forsøget til sin tid ville indgå i Justitsministeriets overvejelser om, hvorvidt det i lyset af de væsentlige retssikkerhedsmæssige hensyn, der gør sig gældende, ville være forsvarligt at ændre reglerne således, at arrestanter ikke kan kræve at blive fremstillet i retten i forbindelse med forlængelse af varetægtsfængsling, hvis arrestanten har mulighed for at deltage i retsmødet ved anvendelse af telekommunikation med billede.

Der henvises til pkt. 6.2. og 6.2.1.3. i lovforslagets almindelige bemærkninger.

2.2.3.2. Særlige bemærkninger til § 748, stk. 8

Af lovforslagets særlige bemærkninger til nr. 130 (§ 748, stk. 8-10) fremgår bl.a., at det i *stk. 8* blev foreslået, at retten kan tillade, at sigtede deltager i et retsmøde ved anvendelse af telekommunikation med billede, hvis sigtedes tilstedeværelse i retten ikke er nødvendig. Det ville bero på en konkret vurdering, om sigtedes tilstedeværelse i retten er nødvendig. Deltagelse ved anvendelse af telekommunikation ville altid være frivillig for sigtede. I lovteksten blev ordet ”sigtede” benyttet af hensyn til sammenhængen med resten af § 748, men forslaget ville også gælde, når tiltale er rejst.

Ifølge lovforslaget bestemte 2. *pkt.*, at hvis sigtede skal afgive forklaring i retsmødet, skal telekommunikation gennemføres efter fremgangsmåden i den foreslåede § 192 (om kontrolforanstaltninger ved vidners deltagelse i retsmøder ved anvendelse af telekommunikation med billede). Sigtede

skulle således indkaldes til at møde for – eller, hvis sigtede er frihedsberøvet, fremstilles for – en ret, en offentlig myndighed med bemyndigelse eller en fysisk eller juridisk person med autorisation til at stille kommunikationsmidler til rådighed til brug for telekommunikation med billede i retssager. Dette skulle sikre, at sigtede ikke utilbørligt påvirkes (eller ”suffleres”) under afhøringen.

I lovforslaget er det endvidere anført, at hvis der skal afgives forklaring af medsigtede eller af et vidne eller en syns- og skønsmand (enten ved fremmøde i retten eller ved anvendelse af telekommunikation), ville yderligere den foreslåede § 32 d gælde. Selv om sigtede ikke selv skal afgive forklaring, ville sigtedes deltagelse i retsmødet ved anvendelse af telekommunikation med billede derfor i denne situation under alle omstændigheder forudsætte, at fremgangsmåden i den foreslåede § 192 følges, eller at sigtede er ledsaget af en advokat.

Ifølge lovforslaget bestemte *3. pkt.*, at når sigtede deltager i et retsmøde ved anvendelse af telekommunikation, skal en eventuel forsvarer som udgangspunkt være ved den sigtedes side og dermed ligeledes deltage i retsmødet ved anvendelse af telekommunikation. Sigtede havde krav på at kunne kommunikere direkte med forsvareren, uden at nogen overhører samtalen, og forsvarerens fysiske tilstedeværelse var i det hele taget en bedre støtte for sigtede, end når forsvareren optræder som et billede på en skærm. Hvis retten finder det ubetænkeligt, at forsvareren i stedet møder frem i retten, burde der dog være mulighed herfor. Det kunne i den forbindelse eventuelt tillægges betydning, at det altid ville være frivilligt for sigtede, om denne ønsker at deltage ved anvendelse af telekommunikation.

2.2.3.3. Særlige bemærkninger til § 748, stk. 10

Af lovforslagets særlige bemærkninger til nr. 130 (§ 748, stk. 8-10) fremgår bl.a., at det i *stk. 10* blev foreslået, at retten kan tillade, at anklageren deltager i et retsmøde ved anvendelse af telekommunikation med billede, hvis det er forsvarligt, sigtede ikke deltager i retsmødet, og der i øvrigt foreligger særlige grunde. Alle tre betingelser skulle være opfyldt.

Det fremgår af lovforslaget, at en sigtet, der selv er til stede i retten, altid burde have mulighed for at møde ikke alene sin dommer, men også sin anklager ansigt til ansigt. Forslaget var derfor begrænset til retsmøder, hvor sigtede ikke deltager. Årsagen til sigtedes manglende deltagelse var uden betydning.

Det fremgår endvidere af lovforslaget, at der ikke var det store behov for at give anklageren mulighed for at deltage i et retsmøde ved anvendelse af en videoforbindelse. Med den foreslåede politi- og retskredsstruktur ville der ganske vist i nogle politikredse kunne blive tale om, at anklagerne jævnligt ville skulle møde ved retten i en anden by. I modsætning til forsvareren, der som udgangspunkt er én bestemt person, kunne anklagemyndigheden imidlertid repræsenteres af flere forskellige personer.

På den baggrund foreslog Justitsministeriet, at anklagerens mulighed for at deltage i et retsmøde ved anvendelse af telekommunikation skulle være mere begrænset end forsvarerens. Der blev derfor foreslået den yderligere betingelse, at der i øvrigt foreligger særlige grunde, som tilsiger, at anklageren deltager i retsmødet ved anvendelse af telekommunikation.

Som eksempler på særlige grunde, der – når de øvrige betingelser er opfyldt – ville kunne begrunde, at anklageren deltager i et retsmøde ved anvendelse af telekommunikation, blev i lovforslaget nævnt, at anklageren har lang rejseafstand og transporttid til retten, at anklageren har måttet træde til med kort varsel, eller at retsmødet forventes at være meget kortvarigt.

2.2.3.4. Bemærkninger om ikrafttræden af reglerne om telekommunikation med billede

Som nævnt træder reglerne om telekommunikation med billede i retssager i kraft efter justitsministerens nærmere bestemmelse. Om dette spørgsmål er det i lovforslaget anført, at anvendelsen af disse regler forudsatte, at domstolene råder over det nødvendige kommunikationsudstyr, og en eventuel anskaffelse heraf burde bl.a. afvente, at byretternes personale var blevet samlet på de nye hovedtingssteder. Fastsættelsen af tidspunktet for ikrafttrædelse af reglerne om videokommunikation mv. ville i givet fald ske bl.a. under hensyn til den bygningsmæssige opfølgning af ændringen af retskredsstrukturen, de tekniske muligheder og økonomiske konsekvenser samt de praktiske erfaringer fra forsøget med anvendelse af videokommunikation i retsmøder om forlængelse af varetægtsfængsling.

Der henvises til pkt. 6.2.4. i lovforslagets almindelige bemærkninger.

3. Fremmed ret

Kapitel 12, afsnit 3, i betænkning nr. 1401/2001 indeholder en beskrivelse af gældende ret vedrørende videomøder mv. i Norge og Sverige. Siden betænkningens udarbejdelse er der i begge lande sket en udvikling på området, som beskrives nærmere i dette afsnit.

3.1. Norge

3.1.1. Hjemmelsgrundlag for forsøgsordningen med "fjernmøter" og "fjernafhør"

Twistemålsutvalget afgav i 2001 betænkningen Rett på sak (NOU 2001:32) med forslag til en ny tvistelov. Twistemålsutvalget anbefalede, at der i den nye tvistelov blev fastsat visse bestemmelser om "fjernmøter" og "fjernafhør" i civile sager, ligesom det blev anbefalet at iværksætte en forsøgsordning om brug af "fjernmøter" i retssager. I forlængelse heraf anbefalede Domstoladministrasjonen, at der blev givet hjemmel til at gennemføre en forsøgsordning med brug af videokonferenceudstyr i retssager, herunder straffesager.

Ved lov nr. 130 af 21. december 2005 blev der i domstollovens § 143 indsat en bestemmelse, hvorefter kongen blev bemyndiget til at fastsætte bestemmelser om etablering af en forsøgsordning ved enkelte tingretter og lagmannsretter om brug af telekommunikation ("fjernmøteteknologi") på nogle nærmere opregne områder.

Forsøgsordningen blev etableret ved forskrift nr. 1611 af 21. december 2005 og omfatter 6 domstole. Som led i forsøgsordningen er der endvidere blevet installeret videokonferenceudstyr i 6 politidistrikter og 4 fængsler.

3.1.2. Anvendelse af "fjernmøter" og "fjernafhør" efter forsøgsordningen

Neden for opregnes de retsmøder, som under forsøgsordningen kan afholdes som "fjernmøter". Ved "fjernmøte" forstås et møde, hvor ikke alle deltagere er til stede, men deltager ved hjælp af "fjernmøteteknik" i form af lyd og billede eller kun lyd.

Retsmøder under sagsforberedelsen i civile sager kan afholdes som "fjernmøter", hvis retten bestemmer det. Det er i disse tilfælde ikke et krav, at parterne samtykker. Under hovedforhandlingen i civile sager og

ved indgåelse af retsforlig i forbindelse med en retsmægling kan retsmøder dog kun afholdes som ”fjernmøter”, hvis parterne samtykker heri.

For så vidt angår straffesager omfatter forsøgsordningen kun retsmøder om fristforlængelse af varetægtsarrestanter efter straffeprocessloven § 185, 3. led, og retsmøder ved behandlingen af tilståelsessager efter straffeprocessloven § 248. I disse tilfælde kan et retsmøde afholdes som et ”fjernmøde”, hvis sigtede samtykker, retten finder det ubetænkeligt henset til formålet med retsmødet og de øvrige omstændigheder, og retsmødet ellers ville medføre omkostninger eller vanskeligheder, som ikke står i rimeligt forhold til betydningen af, at sigtede møder.

I både civile sager og straffesager kan der under forsøgsordningen foretages ”fjernafhør” af vidner eller sagkyndige. Ved ”fjernafhør” forstås afhøring af vidner og sagkyndige ved hjælp af ”fjernmødeteknik” i form af lyd og billede eller kun lyd. Retten kan bestemme, at et vidne eller en sagkyndig skal afhøres ved ”fjernafhør”, hvis retten finder det ubetænkeligt henset til formålet med afhøringen og de øvrige omstændigheder. Under tilsvarende betingelser kan retten bestemme, at anvendelse af tolk skal ske ved hjælp af ”fjernafhør”. Der er ved ”fjernafhør” således ikke noget krav om, at den pågældende skal samtykke.

3.1.3. Evaluering af forsøgsordningen

Domstoladministrasjonen har foretaget en evaluering af forsøgsordningen og har i den forbindelse afgivet en evalueringsrapport i november 2007. Evalueringen viser bl.a., at der er delte meninger om, hvorvidt kravet om, at der kun kan afholdes ”fjernmøde” i fristforlængelser, hvis sigtede samtykker, bør opretholdes. Tre af de deltagende domstole anbefaler, at samtykkekravet ophæves. To af politidistrikterne og et af fængslerne er af samme opfattelse. De resterende ”forsøgsemeder” anfører enten, at de finder den gældende samtykkeordning tilfredsstillende, eller at de ikke har tilstrækkeligt erfaringsgrundlag til at udtale sig om spørgsmålet. En sammenslutning af forsvarsadvokater har anført, at samtykkekravet klart bør opretholdes. Kriminalforsorgen har peget på, at der er en sikkerhedsgevinst ved anvendelse af videokonference ved fristforlængelser, idet den flugtfare, der kan være ved at fremstille en fængslet person i retten, elimineres ved anvendelse af videokonference. Denne sikkerhedsgevinst kan imidlertid ikke opnås, hvis ordningen er afhængig af den pågældendes samtykke.

3.1.4. Tvistelovens bestemmelser om "fjernmøder" og "fjernafhør"

For så vidt angår civile sager har disse reelt ikke været omfattet af forsøgsordningen siden den 1. januar 2008, hvor den nye tvistelov trådte i kraft. Tvisteloven (lov nr. 90 af 17. juni 2005) indeholder nemlig - i overensstemmelse med Tvistemålsudvalgets anbefalinger, jf. pkt. 2.1.1 ovenfor - regler om "fjernmøder" og "fjernafhør" i civile sager. Reglerne er i vidt omfang udtryk for en videreførelse af, hvad der under forsøgsordningen har været gældende med hensyn til "fjernmøder" og "fjernafhør" i civile sager.

Det fremgår af tvistelovens § 13-1, at retsmøder helt eller delvist kan afholdes som "fjernmøder", når a) det særskilt er bestemt, eller b) parterne samtykker i, at retsmødet holdes som "fjernmøde".

Som eksempler på tilfælde, hvor det er særskilt bestemt, at et retsmøde kan holdes som "fjernmøde" - og hvor parternes samtykke altså ikke er nødvendigt - kan nævnes tvistelovens § 9-4 (3), hvorefter et indledende retsmøde, hvor det nærmere forløb af sagsforberedelsen skal drøftes, kan holdes som "fjernmøde". Efter § 9-5 (3) kan også andre retsmøder under sagsforberedelsen holdes som "fjernmøder".

Med hensyn til hovedforhandlingen i civile sager kan denne som hovedregel kun afholdes som "fjernmøde", hvis parterne samtykker, jf. § 13-1 (3), litra b. For så vidt angår hovedforhandlingen i sager, der behandles efter småsagsprocessen, er det dog i § 10-3 bestemt, at et sådant møde kan afholdes som "fjernmøde" uden parternes samtykke. I det lovforslag, som tvisteloven bygger på (Ot. Prp. Nr. 51, 2004-2005) er det anført side 231, at det vil kunne blive aktuelt at åbne yderligere op for afholdelse af hovedforhandlinger som "fjernmøder", når der foreligger et bedre erfaringsgrundlag. Dette spørgsmål vil således blive vurderet i lyset af erfaringerne fra forsøgsordningen.

Både i de tilfælde, hvor der i tvisteloven er fastsat særlige bestemmelser om "fjernmøder", og i tilfælde, hvor "fjernmøde" alene kan afholdes efter parternes samtykke, jf. § 13-1 (3), litra b, er det retten, der i det konkrete tilfælde, må tage stilling til, om det pågældende retsmøde skal afholdes som "fjernmøde". I tvistelovens forarbejder, jf. NOU 2001:32, side 848, er det således anført, at parterne ikke kan gennemtvinge, at et retsmøde afholdes som "fjernmøde" i stedet for et traditionelt retsmøde, hvis ikke retten er enig heri.

Hvis retten beslutter, at et retsmøde skal afholdes som ”fjernmøde”, er det også retten, der afgør, om mødet skal gennemføres som telefonkonference eller som videomøde, om det kun er én af parterne, der skal deltage i mødet fra et andet sted via telekommunikation, eller om det gælder begge/alle parter osv. Der er ikke fastsat nogen nærmere kriterier for, hvornår retten skønsmæssigt kan beslutte, at et retsmøde skal afholdes som ”fjernmøde”. I forarbejderne er der dog henvist til, at der ved vurderingen heraf bl.a. må kunne lægges vægt på de kriterier, der er fastsat for, hvornår der kan ske ”fjernafhør” af parter, vidner eller sagkyndige.

Efter tvistelovens § 21-10 kan parter, vidner eller sagkyndige afhøres for den dømmende ret ved ”fjernafhør”, hvis direkte afhøring ikke kan gennemføres eller er specielt byrdefuldt eller omkostningskrævende. ”Fjernafhør” bør ikke foretages, hvis forklaringen kan være særlig vigtig, eller hvor andre forhold gør det betænkeligt. Hvis omkostningerne eller ulemperne ved at afgive forklaring direkte for den dømmende ret er store i forhold til den betydning, tvisten har for parterne, kan ”fjernafhør” altid foretages. Sagkyndige, som har afgivet en skriftlig redegørelse til retten, kan altid afhøres ved ”fjernafhør”, hvis ikke særlige forhold gør det betænkeligt.

3.2. Sverige

3.2.1. Baggrunden for de nye regler

Som beskrevet i kapitel 12, afsnit 3.2.2, i betænkning nr. 1401/2001 blev der den 1. januar 2000 iværksat en forsøgsordning med brug af videomøder ved de almindelige domstole i Sverige. Forsøgsordningen er flere gange blevet forlænget, imens det er blevet overvejet at indføre en permanent ordning med videomøder.

Ved lov 2005:683 er der indført nye regler i rättegångsbalken om deltagelse i retsmøder via lydoverførelse og lyd- og billedeoverførelse. De nye regler trådte i kraft den 1. november 2008 og afløser fra dette tidspunkt således de hidtil gældende regler om telefonmøder og telefoniske afhøringer, jf. kapitel 12, pkt. 3.2.1, i betænkning nr. 1401/2001, og de under forsøgsordningen gældende regler, jf. betænkningens kapitel 12, pkt. 3.2.2.

Forsøgsordningen blev den 1. april 2001 udvidet til også at omfatte forvaltningsdomstole. Denne forsøgsordning er ligeledes blevet forlænget flere gange, og ved lov 2008:647 blev der indført permanente regler i forvaltningsprocesslagen om anvendelse af telekommunikation i sager, der behandles ved forvaltningsdomstolene. Efter loven finder reglerne i rättegångsbalken om deltagelse i retsmøder via lydoverførelse og lyd- og billedeoverførelse tilsvarende anvendelse ved forvaltningsdomstolene. De nye regler i förvaltningsprocesslagen trådte i kraft den 1. november 2008, dvs. samtidigt med ikrafttrædelsen af de nye regler i rättegångsbalken.

3.2.2. Nærmere om de nye regler

Efter de nye regler i rättegångsbalken skal en person, der skal deltage i et retsmøde, som *hovedregel* være fysisk til stede i retssalen, eller der hvor retsmødet ellers afholdes, jf. rättegångsbalken § 10, stk. 1.

Retten kan dog, hvis den finder grundlag for det, beslutte, at en part eller en anden, som skal deltage i et retsmøde, i stedet skal deltage gennem lydoverførelse (dvs. i praksis via telefon) eller gennem lyd- og billedoverførelse (dvs. i praksis via videoforbindelse), jf. § 10, stk. 2. Bestemmelsen omfatter alle slags retsmøder, dvs. både civile sager og straffesager og både retsmøder under forberedelsen og hovedforhandlinger. Bestemmelsen gælder i alle instanser ved de almindelige domstole, og den kan anvendes i forhold til alle, der skal deltage i et retsmøde, dvs. ikke kun parter og vidner, men f.eks. også tolke.

Ved vurderingen af, om der er grundlag for at beslutte, at deltagelse skal ske via videoforbindelse mv., skal retten bl.a. lægge vægt på, om det vil være forbundet med omkostninger eller ulemper, hvis den pågældende, der skal deltage i retsmødet, skal møde fysisk frem i retten. Som eksempel på sådanne omkostninger nævnes i bemærkningerne til det pågældende lovforslag bl.a. omkostninger ved transport af frihedsberøvede personer, jf. herved. prop. 2004/05:131, side 93 f og 224.

Ved vurderingen af, om der er grundlag for at beslutte, at deltagelse skal ske via videoforbindelse mv., skal retten endvidere lægge vægt på, om den pågældende person føler en særlig frygt ved at være til stede i retten. Ifølge lovbemærkningerne tænkes der herved f.eks. på vidner i sager om grov eller organiseret kriminalitet.

Efter § 10, stk. 3, kan deltagelse via videoforbindelse mv. ikke finde sted, hvis det må anses for uhensigtsmæssigt i forhold til formålet med personens deltagelse og de øvrige omstændigheder. I lovforslagets bemærkninger er anført, at det afgørende må være, om retsmødet kan gennemføres, uden at kvaliteten i retsprocessen lider skade, eller at retssikkerheden på anden måde forringes. Retten må i sin vurdering i det enkelte tilfælde tage hensyn til sagens karakter, hvilken type retsmøde, der er tale om, hvilken rolle den pågældende person har, og hvad der skal foregå på retsmødet. Som eksempler på hensyn, der må indgå i vurderingen af, om deltagelse via videoforbindelse mv. må anses for uhensigtsmæssig, nævnes i lovforslagets bemærkninger bl.a. hensynet til rettens mulighed for at vurdere bevis, eller behovet for at en person er personligt til stede for at fremme en forligsmæssig løsning.

Ved vurderingen af, om der er grundlag for at beslutte, at deltagelse skal ske via videoforbindelse mv. bør retten normalt tage hensyn til parternes holdning til spørgsmålet. Parterne har imidlertid ikke det afgørende ord med hensyn til, om der skal anvendes videoforbindelse mv. I modsætning til hvad der er gældende under forsøgsordningen, bygger de nye regler i rättegångsbalken således ikke på et princip om frivillighed. Det er derimod retten alene, der afgør, om deltagelse skal ske via videoforbindelse mv.

Om baggrunden for at opgive samtykkekravet anføres i lovforslagets bemærkninger, at der findes situationer, hvor en parts fysiske tilstedeværelse i retten ikke kan anses for nødvendig, ligesom et fysisk fremmøde kan medføre omkostninger eller ulemper eller på anden måde hindre en effektiv ressourceudnyttelse, som ikke står i rimeligt forhold til betydningen af, at personen er fysisk til stede i retten. Det anføres, at det, hvis retten vurderer, at et retsmøde kan gennemføres via videoforbindelse mv., ikke vil være rimeligt, hvis parterne skal have afgørende indflydelse på spørgsmålet om, hvordan de skal deltage i et retsmøde. Det er retten, der har ansvaret for, hvordan den retlige proces afvikles, og retten træffer de beslutninger, som må anses for nødvendige for, at processen kan gennemføres under så gode forudsætninger som muligt. Det bør således også være overladt til retten at bestemme, om deltagelse i et retsmøde skal ske via videoforbindelse mv., jf. prop. 2004/05:131, side 91.

I lovforslagets bemærkninger anføres endvidere, at det dog kun rent undtagelsesvist bør komme på tale, at pålægge en part mod dennes vilje at deltage i et retsmøde via videoforbindelse mv. Retten bør dog have mu-

lighed herfor, f.eks. hvor betydningen af, at parten er fysisk til stede i retssalen, ikke findes at opveje de omkostninger eller ulemper, der vil være forbundet med et sådant fremmøde. Som eksempel nævnes i lovforslagets bemærkninger fristforlængelser, og der henvises i den forbindelse til, at transporter af frihedsberøvede personer kræver store personalemæssige og økonomiske ressourcer, ligesom der også af sikkerhedsmæssige årsager kan være grund til at minimere antallet af transporter, f.eks. når der er risiko for flugt, jf. prop. 2004/05:131, side 95 og 225.

Endelig anføres det i lovforslagets bemærkninger, at muligheden for at deltage gennem lyd- og billedoverførelse (dvs. via videoforbindelse) normalt bør vælges frem for deltagelse gennem lydoverførelse (dvs. via telefon). Hvis retten skønner, at deltagelse via telefon er tilstrækkeligt, bør dette kommunikationsmiddel dog kunne vælges.

Også syn og skøn kan efter omstændighederne afholdes ved anvendelse af videoforbindelse mv. Efter rättegångsbalkens § 11 kan retten således, hvis den finder grundlag for det, beslutte, at syn og skøn skal afholdes ved anvendelse af videoforbindelse mv. En sådan beslutning må dog ikke træffes, hvis det er til ulempe henset til bevisets art og de øvrige omstændigheder.

4. Praktiske erfaringer

4.1. Pilotforsøg

Som omtalt i lovforslaget, jf. pkt. 2.2.3.1., har Direktoratet for Kriminalforsorgen, Domstolsstyrelsen og Rigspolitiet iværksat et forsøg med anvendelse af telekommunikation med billede i retsmøder om fristforlængelse. Efter adskillige afprøvninger af det indkøbte udstyr i perioden fra sommeren 2004 til foråret 2006 er forsøget blevet indstillet, da det ikke har været muligt at opnå en tilfredsstillende funktionalitet og stabilitet med det pågældende udstyr, der var opsat med automatisk kamerastyring efter stemmer. I forbindelse med forsøget har en arbejdsgruppe bl.a. konstateret, at en sådan opsætning er uhensigtsmæssig og forvirrende, ligesom faste kamerapositioner er ønskelige.

I forlængelse heraf har Domstolsstyrelsen i perioden fra marts til december i 2007 gennemført et pilotforsøg med videomøder i domstolene med det formål at afklare, om det tekniske niveau ved videokonferenceudsty-

ret er tilstrækkeligt godt til, at der generelt bør etableres mulighed for at gøre brug af videokonferenceudstyr i retssager, herunder brug af de nye regler i retsplejeloven.

Pilotforsøget er gennemført i samarbejde med fire forsøgsembeder (Retten på Bornholm, Retten i Glostrup, Retten i Århus og Københavns Byret). Ved afslutningen af forsøgsperioden var afviklet 9 retsmøder og ca. 25 simuleringmøder. Retsmøderne omfattede følgende sagstyper: Civile sager (faderskabssag og hovedforhandling), straffesager (bødesag, fristforlængelse og hovedforhandling), skiftesager og fogedsager.

Pilotforsøget er blevet evalueret, og af evalueringsrapporten af 28. februar 2008 fremgår det bl.a., at retternes overordnede evaluering af brugen af videomødeformen til gennemførelse af retsmøder er,

at udstyret har fungeret tilfredsstillende,

at udstyret har været let at bruge,

at planlægningen af videomøderne ikke har været vanskeligere end ved et almindeligt retsmøde,

at videomøderne har levet op til standarderne for gode retsmøder – retssikkerheden ved gennemførelse af retsmøder som videomøder vil generelt være i orden,

at samlet set har videomødeformen været en vellykket måde at afvikle møder på, og

at samlet set er videomødeformen parat til at blive udbredt i domstolene.

Det fremgår endvidere af evalueringsrapporten, at retterne har vurderet egnetheden af videomødeformen i forhold til en række forskellige sagstyper. Egnethed af sager drejer sig – på samme måde som retssikkerhed – i høj grad om sagernes personfølsomhed og om retternes tilvæning til at bruge systemet. Vurderingen er, at egnethedsbetragtningen vil flytte sig i takt med, at retterne bliver mere vant til at bruge denne mødeform.

På basis af brugernes evalueringer konkluderes det, at det tekniske udstyr samt det netværksmæssige set-up på nuværende tidspunkt er på et niveau, hvor det vurderes at være retssikkerhedsmæssigt forsvarligt og generelt formålstjenstligt at benytte på en række sagstyper.

På baggrund af brugerevalueringerne og konkrete udsagn fra alle retterne konkluderes det også, at reglerne i retsplejeloven, som giver dommeren

mulighed for at beslutte brugen af videomøde, bør sættes i kraft.

I forhold til den fortsatte udbredelse af videomødeformen peger retterne på en række kritiske succesfaktorer, der grupperer sig om tre hovedtemaer: Udstyret, anvendelsen og hjemmelsgrundlaget. For så vidt angår hjemmelsgrundlaget anføres det bl.a., at det bør overvejes at skabe hjemmel til i videre omfang at kunne anvende videomødeformen i forbindelse med fristforlængelser.

I forlængelse af pilotforsøget med videomøder i domstolene har Domstolsstyrelsen iværksat yderlige et pilotforsøg med inddragelse af Retten i Hillerød og Ellebæk (tidligere Sandholmløjren). Der har i den forbindelse været afholdt ca. 30 videoretsmøder i sager om forlængelse af frihedsberøvelse af udlændinge.

4.2. Fremvisning af videokonferenceudstyr og videoretsmøder for Retsplejerådet

Med henblik på at vurdere de tekniske og praktiske muligheder for at anvende videokommunikation i retsmøder om fristforlængelser har Retsplejerådet fået fremvist videokonferenceudstyret ved Retten i Hillerød.

4.2.1. Videoretsmøder mellem Retten i Hillerød og Ellebæk

Retsplejerådet har i den forbindelse overværet to videoretsmøder mellem Retten i Hillerød (nær-ende) og Ellebæk (fjern-ende) om forlængelse af frihedsberøvelse af udlændinge efter udlændingelovgivningen.

I de pågældende sager opholdt dommeren, rettens medarbejdere samt politiets repræsentanter sig i et retslokale i Retten i Hillerød, mens udlændingene, deres beskikkede advokater og tolkene opholdt sig i et afhøringslokalet på Ellebæk. Lokalerne var været indrettet med tv-skærme (2 i retslokalet og 1 i afhøringslokalet), og tv-skærmene var forbundet via et videonetværk.

Fra Retten i Hillerød kunne dommeren således vælge mellem et oversigtsbillede over afhøringslokalet på Ellebæk og nærbilleder af henholdsvis udlændingen og den beskikkede advokat. Omvendt kunne man fra Ellebæk se henholdsvis et oversigtsbillede over retslokalet i Retten i Hillerød og nærbilleder af dommeren og politiets repræsentant.

Det var begge steder muligt at vise billederne picture-in-picture, f.eks. således at nærbilledet af den beskikkede advokat indgik som et lille billede nederst i højre hjørne i oversigtsbilledet af afhøringslokalet på Ellebæk.

Herudover kunne dommeren slå lyden fra, således at man fra Ellebæk kunne se, men ikke høre, hvad der skete i retslokalet i Retten i Hillerød. Der var omvendt ikke mulighed for, at lyden blev slået fra, så man fra Retten i Hillerød kunne se, men ikke høre, hvad der skete i afhøringslokalet. Så længe videoforbindelsen var oprettet, ville man således fra Retten i Hillerød både kunne se og høre, hvad der skete i afhøringslokalet på Ellebæk.

I begge sager valgte udlændingen og den beskikkede advokat at forlade afhøringslokalet og gå til et tilstødende lokale, da udlændingen fik lejlighed til at drøfte sagen med sin advokat.

Der var en lille forsinkelse af lyden i forhold til billederne, men forsinkelsen fandtes ikke at være meget generende eller i øvrigt en hindring for gennemførelsen af videoretsmødet.

Efter videoretsmøderne havde Retsplejerådet lejlighed til at stille spørgsmål til dommeren, politiets repræsentanter samt de beskikkede advokater. Herunder blev bl.a. spørgsmålene om betjeningen af udstyret, deltageres tryghed ved videomødeformen, advokaternes placering og eventuelle forbehold ved videomødeformen vendt.

Det kom i den forbindelse bl.a. frem, **at** udstyret var nemt at betjene, **at** deltagerne generelt følte sig trygge ved videomødeformen, **at** deltagerne generelt havde let ved at orientere sig i forhold til de forskellige involverede personer, og **at** deltagerne generelt ikke var i tvivl om, hvem der talte.

Det blev endvidere oplyst, **at** få udlændinge havde givet samtykke til at deltage i et videoretsmøde, bl.a. fordi der var en udbredt frygt for, at videoretsmøderne blev optaget og eventuelt sendt til udlændingens hjemland. Denne frygt havde været meget svær at afkræfte.

Det kom også frem, **at** de beskikkede advokater fandt det naturligt og hensigtsmæssigt, at de deltog i videoretsmødet fra samme sted som ud-

lændingen og den tolk, der medvirkede ved sagens behandling. Denne placering var efter advokaternes opfattelse en fordel, fordi kommunikationen med udlændingen derved blev lettere. Dette var også til gavn for fortrolighedsforholdet mellem forsvareren og udlændingen.

4.2.2. Demonstration af videokonferenceudstyret ved Retten på Bornholm

Via videoforbindelsen fra Retten i Hillerød har Retsplejerådet også fået demonstreret videokonferenceudstyret ved Retten på Bornholm, hvor der i stedet for tv-skærme er opsat fastmonterede projektører og lærreder i en retssal.

Fra Retten på Bornholm kunne dommeren vælge mellem et oversigtsbillede over retslokalet i Hillerød og nærbilleder af dommer, anklager, forsvarer og vidner. Det var dog ikke muligt for Retten på Bornholm at se tilhørerne i Retten i Hillerød.

Omvendt kunne man fra Retten i Hillerød se henholdsvis et oversigtsbillede over retslokalet i Retten på Bornholm og nærbilleder af dommer, anklager, forsvarer og vidner på vidnebænken. Herudover kunne man fra Retten på Bornholm få kameraerne til at panorere ud over retslokalet, således at man fra Retten i Hillerød kunne se, hvordan de tilstedeværende, herunder også tilhørerne, var placeret i forhold til hinanden.

Det var begge steder muligt at vise billederne picture-in-picture. Det var herudover muligt at vise dokumenter på henholdsvis skærme og lærreder via en dokumentfremviser, som også kunne afspille CD'er og DVD'er.

Der var sort skærm i ca. 1 sekund, når der blev skiftet mellem billedtyperne, men dette fandtes ikke at være meget generende eller i øvrigt en hindring for gennemførelsen af videomødet.

Efter demonstrationen havde Retsplejerådet lejlighed til at stille spørgsmål til dommeren ved Retten på Bornholm, rettens juridiske medarbejdere, en anklager og en forsvarer. Herunder blev bl.a. spørgsmålene om betjeningen af udstyret, deltagernes tryghed ved videomødeformen, forsvarernes placering og eventuelle forbehold ved videomødeformen vendt.

Det kom i den forbindelse bl.a. frem, **at** udstyret var nemt at betjene, **at** deltagerne generelt følte sig trygge ved videomødeformen, **at** deltagerne generelt havde let ved at orientere sig i forhold til de forskellige involverede personer, **at** deltagerne generelt ikke var i tvivl om, hvem der talte, og **at** Retten på Bornholm også på grund af sin geografiske placering havde haft mange praktiske fordele ved at anvende videomødeformen.

Der blev peget på, **at** videomødeformen, hvor nogle deltagere optræder på en skærm, umiddelbart kunne medføre en vis ”fremmedgørelse”, men erfaringen og forventningen var dog den, at denne fremmedgørelse mindskes i takt med, at man bliver fortrolig med videomødeformen.

Der syntes også at være enighed blandt brugerne af videokonferenceudstyret ved Retten i Bornholm om, at det ikke var afgørende, om forsvareren deltog i videomødet fra samme sted som arrestanten eller fra retten sammen med anklager og dommer. Der var fordele og ulemper ved begge løsninger.

5. Retsplejerådets overvejelser

5.1. Retsplejerådets opgave

Som det fremgår af Justitsministeriets brev af 19. juni 2008 er Retsplejerådet alene anmodet om at overveje, om rådet finder grundlag for at ændre sine anbefalinger om brug af videoafhøring i forbindelse med fristforlængelser i forhold til det, som er anført i betænkning nr. 1401/2001.

I betænkning nr. 1401/2001 anførte Retsplejerådet herom bl.a., at anvendelse af videomøder som alternativ til personligt fremmøde vil kunne spare mange ressourcer, som anvendes til transport og bevogtning, men at varetægtsfængsling er et så alvorligt indgreb, at reglerne om, hvornår den fængslede har krav på at komme til stede i retten ved afgørelser om forlængelse af varetægtsfængslingen, ikke bør ændres. Denne opfattelse, som er lagt til grund for den efterfølgende lovgivning, indebærer, at anvendelse af videomøder ved fristforlængelser vil forudsætte et samtykke fra den sigtede.

I sit brev af 19. juni 2008 har Justitsministeriet som grundlag for Retsplejerådets fornyede overvejelse peget på det vellykkede pilotforsøg med videomøder og den teknologiske udvikling i den mellemliggende periode.

I det følgende afsnit gennemgår Retsplejerådet de forskellige hensyn, som efter rådets opfattelse bør indgå ved en stillingtagen til, om der er anledning til at ændre rådets tidligere anbefaling. Rådets afvejning af disse hensyn og rådets konklusion fremgår af afsnit 5.3.

5.2. De relevante hensyn

5.2.1. Hensynet til en forsvarlig udnyttelse af politiets og kriminalforsorgens ressourcer.

Som nævnt har Retsplejerådet i betænkning nr. 1401/2001 om reform af den civile retspleje I anført, at en anvendelse af videomøder som alternativ til personligt fremmøde ved fristforlængelse ville kunne spare mange ressourcer, som i dag anvendes til transport og bevogtning.

Transport og bevogtning af arrestanter er en opgave, som først og fremmest påhviler politi og kriminalforsorg. De muligheder for besparelser, som vil være en følge af øget anvendelse af videomøder i forbindelse med fristforlængelser, må naturligvis ses i sammenhæng med den måde, hvorpå arrestanten i givet fald vil skulle deltage i videomødet. Kan arrestanten deltage i retsmødet via en videoforbindelse fra et lokale i den pågældende kriminalforsorgsinstitution, vil der slet ikke være behov for transport og bevogtning ved politiets foranstaltning, og kriminalforsorgens eventuelle merarbejde i forbindelse med arrestantens deltagelse i videomødet vil være af ganske ubetydelig karakter. Skal arrestanten deltage i retsmødet via en videoforbindelse fra et lokale uden for den pågældende kriminalforsorgsinstitution, vil besparelsen i udgifterne til transport og bevogtning selvsagt skulle ses i sammenhæng med den afstand og den tid, der i så fald vil kunne spares i forhold til arrestantens deltagelse i retsmødet ved personlig tilstedeværelse.

Ved vurderingen af de besparelsemuligheder, der vil være tale om, må yderligere indgå, at kriminalforsorgens kapacitet i arresthussektoren ofte betyder, at en arrestant må anbringes i betydelig afstand fra den ret, der behandler sagen. Endvidere vil hensynet til at undgå eller i al fald begrænse anvendelsen af isolation ofte medføre, at arrestanter i samme sag i overensstemmelse med retsplejelovens § 770 b, stk. 1, nr. 1, som en mindre indgribende foranstaltning end isolation placeres i forskellige arresthuse, hvoraf i al fald nogle i sagens natur må ligge i en vis afstand fra den ret, der behandler sagen.

Såfremt arrestanten kan deltage i retsmødet via en videoforbindelse fra et lokale i den pågældende kriminalforsorgsinstitution, vil der endvidere være tale om, at risikoen for undvigelse i forbindelse med fristforlængelsen reelt kan fjernes. Dette vil have betydning både for kriminalforsorgen og for politiet, herunder for sikkerheden for det personale, der varetager transport- og bevogtningsopgaven i forbindelse med retsmødet.

En mere hensigtsmæssig udnyttelse af politiets og kriminalforsorgens ressourcer forudsætter således normalt, at både retter og arresthuse eller andre institutioner, hvor arrestanten er anbragt, har det fornødne kommunikationsudstyr. En stor del af besparelsen vil således gå tabt, hvis arrestanten for at deltage i et retsmøde via videoforbindelse skal transporteres til den nærmeste ret eller offentlige myndighed med bemyndigelse til at stille kommunikationsmidler til rådighed for telekommunikation med billede i retssager, jf. § 192. Tilsvarende vil den eliminering af flugtfaren, der vil være en følge af, at arrestanten deltager via en videoforbindelse fra den kriminalforsorgsinstitution, hvor vedkommende er anbragt, gå tabt, hvis arrestanten i forbindelse med fristforlængelsen skal transporteres ud af institutionen.

For retterne vil det – i ressourcemæssig sammenhæng – reelt ikke gøre nogen forskel, om retsmødet foregår med arrestantens personlige tilstedeværelse eller som et videoretsmøde. Selve retsmødet vil ikke blive afviklet hurtigere (eller langsommere) som videoretsmøde sammenlignet med et traditionelt retsmøde, og arbejdet med forberedelse af og opfølgning på retsmødet vil være det samme for den medvirkende dommer.

En hensigtsmæssig udnyttelse af politiets og kriminalforsorgens ressourcer og en eliminering af arrestantens flugtmulighed i forbindelse med en fristforlængelse er naturligvis af væsentlig betydning. Men hensynet til den ressourcemæssige situation og til en eliminering af flugtfaren må afvejes over for en række andre hensyn, der alle skal sikre, at retsmødet afvikles på en måde, der både er og opleves som retssikkerhedsmæssig fuldt forsvarlig. I den afvejning må indgå med betydelig vægt, at varetægtsfængsling er et meget alvorligt indgreb.

5.2.2. De tekniske muligheder for deltagelse via en videoforbindelse.

I forhold til tidligere må det i dag i lyset af erfaringerne fra de gennemførte pilotforsøg lægges til grund, at den teknologiske udvikling har medført, at en videoforbindelse kan etableres med en så høj billede- og lyd-kvalitet og teknisk stabilitet, at det er muligt uden problemer både at for-

stå og at danne sig et godt indtryk af retsmødets andre deltagere via videoforbindelsen. Endvidere vil der ved den konkrete opsætning af kameraer og skærme kunne sikres god mulighed for at skabe overblik bl.a. ved at kombinere oversigtsbilleder med nærbilleder af de enkelte deltagere i retsmødet.

Retsplejerådet finder derfor tilstrækkeligt grundlag for at lægge til grund, at de teknologiske forudsætninger for en tilfredsstillende billede- og lyd-kvalitet nu er til stede. Denne vurdering finder rådet i øvrigt bekræftet af de erfaringer, som deltagerne i de seneste pilotforsøg alle har givet udtryk for.

Retsplejerådet finder ikke anledning til at gå nærmere ind i den måde, som det tekniske udstyr skal opsættes på. Den konkrete opsætning af kameraer og skærme samt den konkrete indretning af retslokale og vidneafhøringslokale må således ske med baggrund i de erfaringer, som er opnået med de seneste pilotforsøg. Rådet finder dog anledning til at pege på, at der bør være mulighed for, at arrestanten ikke blot tydeligt kan se de professionelle aktører, der deltager i retsmødet, men også bør have mulighed for at orientere sig om, hvem der i øvrigt er til stede i retslokalet. På samme måde bør også dommer, anklager og forsvarer kunne orientere sig om, hvem der er til stede i lokalet sammen med arrestanten.

Anvendelsen af videoretsmøder må endvidere forudsætte, at der er tale om en sikker kommunikationsforbindelse, så risikoen for, at udenforstående kan koble sig på forbindelsen og følge retsmødet, reelt er ikke eksisterende. Retsplejerådet har ikke forudsætninger for at vurdere dette mere tekniske spørgsmål. Såfremt en risiko for, at udenforstående kan koble sig på forbindelsen, ikke fuldstændigt kan udelukkes, kan en sådan risiko i helt særlige tilfælde tale for, at arrestantens personlige tilstedeværelse er nødvendig i et retsmøde, hvor dørene er lukkede i medfør af retsplejelovens § 29.

5.2.3. Hensynet til arrestanten

Varetægtsfængsling, andre frihedsberøvende foranstaltninger og isolation er de mest indgribende straffeprocessuelle tvangsindgreb, og denne omstændighed kan tale for, at arrestanten er til stede i retten, hvis arrestanten ønsker dette. Deltagelse via en videoforbindelse kan ikke fuldstændig sidestilles med en tilstedeværelse i retten, og man må holde sig for øje, at arrestanten alt andet lige vil opleve sig længere fra processen, hvis den pågældende – sammen med fængselsfunktionærer og eventuelt forsvarere-

ren – befinder sig i et separat lokale, mens resten af sagens aktører befinder sig i selve retslokalet.

Hvis arrestanten efter at have drøftet spørgsmålet med sin forsvarer samtykker i at deltage i retsmødet via en videoforbindelse, vil en sådan deltagelse normalt være ubetænkelig, hvis også retten er af den opfattelse, at arrestantens deltagelse i retsmødet ved personlig tilstedeværelse er unødvendig. Det kan naturligvis ikke udelukkes, at en arrestant på grund af situationen og/eller nedsatte personlige ressourcer kunne være mindre tilbøjelig til at protestere mod, at retsmødet afholdes som videoretsmøde, men det må kunne lægges til grund, at forsvareren og retten vil være opmærksomme på, om der foreligger sådanne særlige forhold i forbindelse med et samtykke.

Retsplejerådet har overvejet, hvilken betydning arrestanternes bekymring for, at videoafhøringen optages og udleveres til uvedkommende, bør have for reglerne om videokommunikation. Ligesom en arrestants bekymring for, at retsbøger o.lign. udleveres til uvedkommende, ikke har udelukket fastsættelse af regler om retsbøger, så bør en arrestants bekymring for, at videoafhøringen bliver optaget og sendt til uvedkommende, efter Retsplejerådets opfattelse ikke udelukke regler om videokommunikation. Derimod kan en sådan bekymring give anledning til, at retten forklarer uddybende om teknikken ved videokommunikation og – i det omfang, der måtte blive fastsat regler om billed- og lydoptagelse samt om opbevaring og sletning af sådanne optagelser efter retsplejelovens § 33, stk. 2 - om billed- og lydoptagelse samt om opbevaring og sletning heraf.

Man må også holde sig for øje, at arrestantens manglende samtykke til at deltage via videoforbindelse i en del tilfælde kan være båret af et forståeligt ønske om at benytte retsmødet om fristforlængelsen til at opnå et afbræk i arrestantens hverdag, ligesom muligheden for at opnå kontakt med pårørende eller andre, der overværer det pågældende retsmøde, kan spille ind.

Ved vurderingen af den betydning, som et samtykke må tillægges, må det indgå, at retten ifølge retsplejelovens § 767, stk. 1, sidste pkt., kan bestemme, at fremstilling af arrestanten helt kan undlades, hvis det vil være forbundet med uforholdsmæssige vanskeligheder. Varetægtsfængslingens indgribende karakter og hensynet til arrestanten har således ikke ført til, at arrestanten i dag har et krav på at være til stede i retten i alle tilfælde, hvor spørgsmålet om fristforlængelse behandles.

5.2.4. Hensynet til fortrolighedsforholdet mellem arrestanten og forsvareren

Hensynet til fortrolighedsforholdet mellem arrestanten og forsvareren taler umiddelbart for, at arrestanten og forsvareren befinder sig samme sted under retsmødet. Arrestanten har således krav på at kunne kommunikere direkte med forsvareren, uden at nogen overhører samtalen, og det må fortsat antages, at forsvarerens fysiske tilstedeværelse – som anført i betænkning nr. 1401/2001 side 359 – i det hele er en bedre støtte for arrestanten, end når forsvareren optræder som et billede på en skærm.

Forsvarerens tilstedeværelse i retten sammen med sagens øvrige aktører kan dog også anses som en fordel for så vidt angår forsvarerens opgavevaretagelse. Endvidere vil forsvarerens transporttid og dermed de samlede omkostninger ved sagen, som sigtede normalt vil skulle betale i tilfælde af domfældelse, kunne reduceres, hvis forsvareren har nærmere til retten end til det sted, hvor arrestanten er anbragt. I så fald vil forsvarerens tilstedeværelse i retten også være af positiv betydning for arrestanten. Dersom forsvareren er til stede i retten, vil man også fastholde den traditionelle opsætning mest muligt.

Som det er nævnt foran, har man i forsøget ved Retten på Bornholm ikke oplevet det som en ulempe, at forsvareren fysisk ikke var placeret samme sted som arrestanten. Antallet af sager med placering af forsvareren et andet sted end hos arrestanten er dog meget begrænset, og en ufravigelig forudsætning for en sådan placering må være, at den direkte og fortrolige kommunikation mellem arrestanten og forsvareren sikres ved særlige foranstaltninger, f.eks. ved at de begge har mulighed for at gå til et tilstødende lokale (f.eks. det såkaldte vidneafhøringslokale) og derfra tale uforstyrret sammen via en særskilt og ikke overvåget telefon- eller videoforbindelse. På baggrund af Menneskerettighedsdomstolens dom af 13. juni 2007 i sagen *Castravet v. Moldova* vil det også være en forudsætning, at arrestanten og forsvareren har adgang til at udveksle dokumenter i fortrolighed, f.eks. via en opsætning af videoudstyr, der tillader dokumentfremvisning.

Retsplejerådet finder, at en arrestant, der er til stede i retten, altid bør have forsvareren ved sin side. Hvis arrestanten deltager i retsmødet via videoforbindelse, bør retten undtagelsesvis kunne tillade, at forsvareren befinder sig et andet sted end arrestanten. Finder retten det ubetænkeligt, bør forsvareren således kunne være til stede i retten eller deltage via en videoforbindelse fra et sted, der opfylder betingelserne i § 192 for at stil-

le kommunikationsmidler til rådighed for telekommunikation med billede i retssager.

Forsvarerens deltagelse i retsmødet via videoforbindelse fra et andet sted end arrestanten vil dog forudsætte, at det i overensstemmelse med de i pkt. 5.2.2. nævnte forudsætninger er teknisk muligt, at flere aktører deltager i et retsmøde fra forskellige steder med forskellige videoforbindelser. Retsplejerådet bemærker således, at de gennemførte pilotforsøg alene omfatter den situation, hvor arrestanten og eventuelt forsvareren deltager i retsmødet fra samme lokale via én videoforbindelse. I lyset af den hidtidige teknologiske udvikling lægger Retsplejerådet dog til grund, at det er eller inden for overskuelig fremtid vil blive muligt at deltage i videoretsmøder fra flere forskellige steder via flere forskellige videoforbindelser.

5.2.5. Hensynet til sagens oplysning og princippet om bevisumiddelbarhed

Ved fristforlængelser vil der sjældent være tale om afhøringer eller anden bevisførelse, som ikke kan eller skal gennemføres også i forbindelse med en eventuel hovedforhandling. Typisk vil der alene være tale om at oplyse sagen med henblik på at fastslå, om betingelserne for varetægtsfængsling eller anden frihedsberøvende foranstaltning fortsat er opfyldt, og en sådan oplysning af sagen vil normalt kunne foretages helt ukompliceret også i tilfælde af, at retsmødet foregår ved brug af en videoforbindelse.

Hvis arrestanten sigtes for nye og væsentlige lovovertrædelser, som skal indgå i rettens behandling under retsmødet om fristforlængelse, bør arrestanten dog være personligt til stede i retten.

5.2.6. Anklagerens deltagelse i retsmødet via videoforbindelse

Hensynet til en forsvarlig udnyttelse af politiets ressourcer kan tale for en udvidelse af adgangen for anklagere til at deltage i retsmøder via videoforbindelse. I nogle politikredse skal politiets anklagere således jævnligt møde ved retten i en anden by i forbindelse med fristforlængelser, og der vil derfor være mulighed for at spare transporttid, hvis anklagerne kan deltage i retsmøderne via videoforbindelse.

En mere hensigtsmæssig udnyttelse af anklagemyndighedens ressourcer vil dog forudsætte, at anklagerens hovedarbejdssted har det fornødne kommunikationsudstyr. Anklagerens deltagelse i retsmøder via videoforbindelse vil også forudsætte, at det i overensstemmelse med de i pkt.

5.2.2. nævnte forudsætninger er teknisk muligt, at flere aktører deltager i et retsmøde fra forskellige steder med forskellige videoforbindelser.

En arrestant, der er til stede i retten, bør – som nævnt i betænkning nr. 1401/2001 side 353 – have mulighed for at møde ikke bare sin dommer, men også sin anklager ansigt til ansigt. Hensynet til arrestanten ses derimod ikke at være til hinder for, at anklageren deltager i retsmødet via videoforbindelse, hvis arrestanten selv deltager i retsmødet via videoforbindelse. Uanset om anklageren er til stede i retten eller deltager via videoforbindelse, vil anklageren således optræde som et billede på en skærm for arrestanten.

5.3. Retsplejerådets forslag

På baggrund af den teknologiske udvikling og i lyset af de erfaringer, som er indhentet af deltagerne i de gennemførte pilotforsøg om anvendelse af videokommunikation i forbindelse med retsmøder, er det Retsplejerådets vurdering, at en aktuell afvejning af de hensyn, der må indgå ved vurderingen af, om fristforlængelser kan ske ved anvendelse af videoforbindelse, må føre til, at det vil være forsvarligt at tillade brug af videokommunikation ved fristforlængelser i videre omfang end foreslået i rådets betænkning nr. 1401/2001.

Retsplejerådet foreslår således, at sigtede, når denne er varetægtsfængslet eller undergivet anden frihedsberøvende foranstaltning efter kapitel 70, skal kunne deltage i et retsmøde om forlængelse af varetægtsfængslingen eller foranstaltningen ved anvendelse af videokommunikation, når retten finder det ubetænkeligt henset til formålet med retsmødet og de øvrige omstændigheder, der foreligger i den konkrete sag.

Retsplejerådets forslag indebærer, at det ikke længere vil være en betingelse, at den sigtede giver sit samtykke til deltagelsen via videokommunikation, og at retten derfor også kan træffe bestemmelse om en sådan deltagelse, selv om sigtede ønsker at være personligt til stede, og selv om en sådan personlig deltagelse i retsmødet ikke kan siges at ville være forbundet med uforholdsmæssige vanskeligheder.

Retsplejerådet skal understrege, at det er rådets forudsætning, at retten ved sin afgørelse er opmærksom på de ønsker, som den sigtede og dennes forsvarer måtte have med hensyn til sigtedes personlige deltagelse i retsmødet, og på sigtedes og forsvarerens begrundelse for et eventuelt

ønske om sigtedes personlige deltagelse. Retsplejerådet skal endvidere minde om, at hvis retten under retsmødet finder arrestantens personlige tilstedeværelse nødvendig, så vil retten kunne fastsætte en ny, kort frist for varetægtsfængslingen og et tidspunkt for et nyt retsmøde, hvor arrestanten kan bringes til retten.

Retsplejerådet skal endvidere understrege, at det efter rådets opfattelse er en afgørende forudsætning for, at sigtede kan deltage via videoforbindelse, at der sikres sigtede og dennes forsvarer adgang til direkte og fortrolig kommunikation. Det er rådets opfattelse, at vurderingen af, om denne forudsætning i den konkrete sag kræver, at forsvareren fysisk befinder sig samme sted som den sigtede, eller om den fortrolige kommunikation kan sikres på anden måde således, at forsvareren fysisk kan befinde sig i retslokalet eller et andet sted, må foretages af retten i den konkrete sag. Retsplejerådet skal i den forbindelse understrege, at det er rådets opfattelse, at retten ved sin afgørelse herom skal lægge betydelig vægt på de ønsker, som den sigtede og forsvareren måtte have med hensyn til forsvarerens fysiske placering. Retsplejerådet skal også understrege, at retten, hvis arrestanten og forsvareren ikke deltager fra samme sted, ved retsmødets begyndelse skal vejlede arrestanten om muligheden for at få en pause med henblik på drøftelser med sin forsvarer.

Selv om den tekniske udvikling har medført, at det nu kan lægges til grund, at en tilfredsstillende og stabil billed- og lydforbindelse kan etableres, kan det naturligvis ikke udelukkes, at der konkret vil kunne opstå tekniske vanskeligheder, der kan medføre, at et planlagt videomøde ikke kan gennemføres. Retsplejerådet forudsætter, at en fristoverskridelse på grund af sådanne tekniske vanskeligheder behandles som andre fristoverskridelser på grund af praktiske vanskeligheder. Retten vil således på skriftligt grundlag kunne fastsætte en ny, kort frist for varetægtsfængslingen og et tidspunkt for et nyt retsmøde, hvor arrestanten kan bringes til retten, eller hvor tekniske vanskeligheder ikke længere antages at være til hinder for gennemførelsen af videomødet.

Retsplejerådet skal endvidere foreslå, at sigtede får krav på personlig deltagelse i de retsmøder, hvor der i byretten skal tages stilling til, om en varetægtsfængsling eller en varetægtsfængsling i isolation skal forlænges udover de tidsmæssige grænser, der følger af bestemmelserne i retsplejeloovens § 768 a, stk. 1 og 2, og § 770 c, stk. 3 - 5. Herved understreges indgrebenes alvorlige karakter og det tydeliggøres, at en udstrækning af disse indgreb ud over de normale maksimumsperioder vil skulle have

undtagelsens karakter. Retsplejerådet skal understrege, at der ikke med forslaget tilsigtes nogen udvidelse af den adgang til at være til stede, som gælder i dag. Hvis retten således finder, at en fremstilling vil være forbundet med uforholdsmæssige vanskeligheder, jf. § 767, stk. 1, sidste pkt., vil sigtede heller ikke efter rådets forslag have krav på personlig deltagelse i retsmødet.

Retsplejerådets forslag indebærer, at sigtede vil have krav på at være personligt til stede i det retsmøde, hvor der skal tages stilling til, om varetægtsfængslingen kan finde sted i et sammenhængende tidsrum, der overstiger 6 måneder, når sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven ikke kan medføre fængsel i 6 år. Er sigtede ikke fyldt 18 år indtræder retten til at være personligt til stede dog allerede i det retsmøde, hvor der skal tages stilling til, om varetægtsfængslingen kan overstige 4 måneder.

På samme måde vil sigtede have krav på at være personligt til stede i det retsmøde, hvor der skal tages stilling til, om varetægtsfængslingen kan finde sted i et sammenhængende tidsrum, der overstiger 1 år når sigtelsen angår en lovovertrædelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover. Er sigtede ikke fyldt 18 år indtræder retten til at være personligt til stede dog allerede i det retsmøde, hvor der skal tages stilling til, om varetægtsfængslingen kan overstige 8 måneder.

Hvis varetægtsfængslingen sker i isolation for en sigtelse, som efter loven kan medføre fængsel i 6 år eller derover, vil sigtede have krav på at være personligt til stede i det eller de retsmøder, hvor der skal tages stilling til, om isolation må udstrækkes ud over 8 uger og – i de i § 770 c, stk. 4, nævnte tilfælde – ud over 6 måneder. Er sigtede ikke fyldt 18 år indtræder retten til at være personligt til stede dog allerede i det retsmøde, hvor der - i de i § 770 c, stk. 5, nævnte tilfælde - skal tages stilling til, om isolation kan udstrækkes ud over 4 uger.

Retsplejerådet foreslår desuden, at sigtede får krav på personlig deltagelse i de retsmøder i landsretten, hvor sigtede har krav på, at et kæremål behandles mundtligt, jf. herved retsplejelovens § 767, stk. 4, og § 770 e. Retsplejerådet skal understrege, at der ikke med dette forslag tilsigtes nogen udvidelse af den adgang til at være til stede, som gælder i dag. Hvis landsretten således finder, at en fremstilling vil være forbundet med uforholdsmæssige vanskeligheder, jf. § 767, stk. 4, jf. stk. 1, sidste pkt., og § 770 e, sidste pkt., jf. § 767, stk. 1, sidste pkt., vil sigtede heller ikke efter rådets forslag have krav på personlig deltagelse i retsmødet.

Retsplejerådets forslag indebærer, at sigtede vil have krav på personlig deltagelse i retsmødet i kæreinstansen, hvis der af denne ved mundtlig forhandling (første gang) skal tages stilling til en kendelse, hvorved vare-tægtsfængsling eller anden frihedsberøvende foranstaltning udstrækkes ud over 3 måneder, jf. § 767, stk. 4.

På samme måde vil sigtede have krav på personlig deltagelse i retsmøder i kæreinstansen, hvor denne ved mundtlig forhandling skal tage stilling til en kendelse, hvorved isolation udstrækkes ud over 8 uger eller ud over 4 uger fra den seneste mundtlige behandling af kæremål om forlængelse af isolation, jf. § 770 e.

Retsplejerådet foreslår endelig, at retten skal kunne tillade, at anklageren deltager i et retsmøde om fristforlængelse ved anvendelse af telekommunikation med billede, hvis arrestanten deltager i retsmødet ved anvendelse af telekommunikation med billede, anklagerens deltagelse ved anvendelse af telekommunikation med billede er forsvarlig, og der i øvrigt foreligger særlige grunde.

Retsplejerådets forslag indebærer, at anklageren som udgangspunkt skal være personligt til stede i retten, men at retten undtagelsesvis kan tillade, at anklageren deltager via videoforbindelse, hvis arrestanten også deltager via videoforbindelse. Forslaget er således en udvidelse i forhold til gældende ret, hvorefter retten kun kan tillade, at anklageren deltager via videoforbindelse, hvis arrestanten slet ikke deltager i retsmødet.

Som eksempler på særlige grunde, der vil kunne begrunde, at anklageren deltager i et retsmøde via videoforbindelse, kan ligesom i betænkning nr. 1401/2001 side 531 nævnes, at anklageren har lang rejseafstand og transporttid til retten, at anklageren har måttet træde til med kort varsel, eller at retsmødet forventes at være meget kortvarigt.

Hensynet til en mere hensigtsmæssig ressourceudnyttelse i politi og kriminalforsorg taler for, at de nye regler om videokommunikation ved fristforlængelser kan anvendes så snart, de tekniske og bygningsmæssige forudsætninger er til stede. Retsplejerådet foreslår derfor, at de nye regler træder i kraft efter justitsministerens bestemmelse. En sådan ikrafttrædelsesbestemmelse vil, da afgørelsen om deltagelse ved videokommunikation, skal træffes af den enkelte ret, muliggøre en løbende ibrugtagning af videoudstyret i takt med, at dette installeres i den enkelte ret og i kriminalforsorgens institutioner.

Retsplejerådet skal endelige bemærke, at hvis videoudstyret etableres i de enkelte retter, vil de fornødne forudsætninger være til stede for, at de bestemmelser om videokommunikation i civile sager og straffesager, som allerede er indføjet i retsplejeloven, kan sættes i kraft.